

Zbiór Orzeczeń

OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO
MICHAŁA BOBEKA
przedstawiona w dniu 18 maja 2017 r.¹

Sprawa C-340/16

**Landeskrankenanstalten-Betriebsgesellschaft – KABEG
przeciwko
Mutuelles du Mans assurances IARD SA (MMA IARD)**

[wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym złożony przez Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy, Austria)]

Odesłanie prejudycjalne – Jurysdykcja w sprawach dotyczących ubezpieczeń – Pojęcie „spraw dotyczących ubezpieczenia” i „poszkodowanego” – Wytoczenie Powództwo wytoczone przez poszkodowanego bezpośrednio przeciwko ubezpieczycielowi – Wstąpienie przez pracodawcę, podmiot prawa publicznego, w prawa pracownika przeciwko ubezpieczycielowi w oparciu o ustawową cesję praw osoby poszkodowanej w wypadku samochodowym

I. Wprowadzenie

1. Rowerzysta zamieszkały i pracujący w Austrii odniósł obrażenia w wypadku drogowym na terytorium Włoch. Rowerzysta musiał skorzystać ze zwolnienia lekarskiego. Jego pracodawca, podmiot prawa publicznego z sektora ochrony zdrowia z siedzibą w Austrii, wypłacał mu wynagrodzenie za czas zwolnienia lekarskiego, zgodnie z ustawowym obowiązkiem ciążącym na pracodawcy na podstawie prawa austriackiego. Ubezpieczyciel udzielający kierowcy ochrony w zakresie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej ma siedzibę we Francji. Pracodawca żąda od ubezpieczyciela kierowcy zwrotu kwoty odpowiadającej wynagrodzeniu, jakie wypłacił rowerzyście. W tym celu wszczął postępowanie przeciwko ubezpieczycielowi w Austrii.

2. Pracodawca, aby wnieść powództwo przed sądy austriackie, oparł się na szczególnej podstawie jurysdykcji dotyczącej ubezpieczeń, zawartej w rozporządzeniu (WE) nr 44/2001². Podstawa ta umożliwia co do zasady poszkodowanemu wniesienie powództwa przeciwko ubezpieczycielowi przed sąd miejsca zamieszkania poszkodowanego. Celem takiego szczególnego uregulowania forum actoris dotyczącego ubezpieczeń jest ochrona słabszej strony.

¹ Język oryginału: angielski.

² Rozporządzenie Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. dotyczące jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2001, L 12, s. 1).

3. Na tym tle faktycznym i prawnym sąd odsyłający, Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy, Austria), powziął wątpliwości co do tego, czy pracodawca może zostać uznany za stronę słabszą potrzebującą ochrony w postaci właściwej dla spraw dotyczących ubezpieczeń zasady forum actoris na podstawie rozporządzenia nr 44/2001. Te uzasadnione wątpliwości obrazują rzeczywistą kwestię powstałą w niniejszej sprawie: Trybunał został poproszony o wyjaśnienie warunków, zgodnie z którymi szczególna zasada jurysdykcyjna forum actoris wynikająca z rozporządzenia może zostać przekazana innej osobie, która wstąpiła w prawa strony pierwotnie lub bezpośrednio poszkodowanej.

II. Prawo właściwe

A. Prawo Unii

1. Rozporządzenie nr 44/2001

4. Motywy 11–13 rozporządzenia nr 44/2001 brzmią następująco:

„(11) Przepisy o jurysdykcji powinny być w wysokim stopniu przewidywalne i powinny zależeć zasadniczo od miejsca zamieszkania pozwanego, a tak ustalona jurysdykcja powinna mieć miejsce zawsze, z wyjątkiem kilku dokładnie określonych przypadków, w których ze względu na przedmiot sporu lub umowę stron uzasadnione jest inne kryterium powiązania [...].

(12) Jurysdykcja oparta na łączniku miejsca zamieszkania [pozwanego] powinna zostać uzupełniona jurysdykcją opartą na innych łącznikach, które powinny zostać dopuszczone ze względu na ścisły związek pomiędzy sądem a sporem prawnym lub w interesie prawidłowego wymiaru sprawiedliwości.

(13) W sprawach dotyczących ubezpieczenia, umów z udziałem konsumentów i z zakresu prawa pracy strona słabsza powinna być chroniona przez przepisy jurysdykcyjne dla niej bardziej korzystne niż przepisy ogólne”.

5. Artykuł 2 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 stanowi, że: „[z] zastrzeżeniem przepisów niniejszego rozporządzenia osoby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane, niezależnie od ich obywatelstwa, przed sądy tego państwa członkowskiego”.

6. Artykuł 3 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001 przewiduje, że „[o]soby mające miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego mogą być pozywane przed sądy innego państwa członkowskiego tylko zgodnie z przepisami sekcji 2–7 niniejszego rozdziału”.

7. Zgodnie z art. 8 tego rozporządzenia w sprawach dotyczących ubezpieczenia jurysdykcję określa sekcja 3 rozdziału II.

8. Przepisy art. 9 ust. 1 tegoż rozporządzenia określają, że ubezpieczyciel mający miejsce zamieszkania na terytorium państwa członkowskiego może być pozwany:

„a) przed sądy państwa członkowskiego, w którym ma miejsce zamieszkania;

b) w innym państwie członkowskim w przypadku powództw ubezpieczającego, ubezpieczonego lub uposażonego z tytułu ubezpieczenia – przed sąd miejsca, w którym powód ma miejsce zamieszkania;

[...]”.

9. Artykuł 11 ust. 2 stanowi, że „przepisy art. 8, 9 i 10 mają zastosowanie do powództw wytoczonych przez poszkodowanego bezpośrednio przeciwko ubezpieczycielowi, jeżeli takie bezpośrednie powództwo jest dopuszczalne”.

10. Uzupełniając można dodać, że rozporządzenie nr 44/2001 zostało uchylone rozporządzeniem (UE) nr 1215/2012, które stosuje się od 10 stycznia 2015 r.³. Jednakże ze względu na to, że postępowanie w niniejszej sprawie zostało wszczęte przed tym dniem, rozporządzenie nr 44/2001 pozostaje właściwe dla jej rozstrzygnięcia.

B. Obowiązujące przepisy prawa krajowego

11. Na poziomie federalnym § 1358 Allgemeines Bürgerliches Gesetzbuch (austriackiego kodeksu cywilnego)⁴ stanowi: „Osoba spłacająca cudzy dług, za który odpowiada osobiście lub pewnymi przedmiotami, wstępuje w prawa wierzyciela i nabywa uprawnienie do dochodzenia zwrotu spłaconego długu [...]”.

12. Następnie Versicherungsvertragsgesetz (ustawa o umowach ubezpieczeniowych)⁵ stanowi, że jeżeli ubezpieczającemu przysługuje roszczenie o odszkodowanie przeciwko osobie trzeciej, roszczenie to przechodzi na ubezpieczyciela w zakresie, w jakim pokrył on szkodę.

13. Na poziomie lokalnym, w kraju związkowym Karyntia w Austrii § 2 ust. 1 Kärntner Landeskrankenanstalten-Betriebsgesetz⁶ (ustawy dotyczącej organizacji krajowych zakładów opieki zdrowotnej i zarządzania nimi) ustanawia „Landeskrankenanstalten-Betriebsgesellschaft – KABEG” jako podmiot prawa publicznego. Zgodnie z § 3 KABEG zarządza krajowymi zakładami opieki zdrowotnej jako publicznymi zakładami opieki zdrowotnej kraju związkowego. Wypełnia on swoje zadania w interesie publicznym, a jego celem nie jest osiąganie zysku.

III. Stan faktyczny, przebieg postępowania i przedłożone pytania

14. Landeskrankenanstalten-Betriebsgesellschaft – KABEG (zwana dalej „stroną powodową”) strona powodowa jest podmiotem prawa publicznego zarządzającym szpitalami. Jej siedziba znajduje się w Klagenfurt am Wörthersee w Austrii.

15. Jeden z pracowników strony powodowej („rowerzysta”) doznał różnych urazów w wypadku drogowym, który miał miejsce 26 marca 2011 r. we Włoszech. W czasie, gdy zdarzył się wypadek, rowerzysta pracował i mieszkał w Austrii.

16. Osoba, będąca kierowcą samochodu, która miała spowodować wypadek, była ubezpieczona od odpowiedzialności cywilnej w Mutuelles du Mans assurances IARD SA (zwanym dalej „stroną pozwaną”), zakładzie ubezpieczeń mającym siedzibę we Francji.

17. Strona powodowa wszczęła postępowanie przed Landesgericht Klagenfurt (sądem okręgowym w Klagenfurcie, Austria) (zwanym dalej „sądem pierwszej instancji”). Strona powodowa uważa, że wyłącznie osobą będącą kierowcą samochodu jest winna spowodowana wypadku. Żąda od strony pozwanej zapłaty odszkodowania w kwocie 15 505,64 EUR oraz odsetek i kosztów postępowania.

3 Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 1215/2012 z dnia 12 grudnia 2012 r. w sprawie jurysdykcji i uznawania orzeczeń sądowych oraz ich wykonywania w sprawach cywilnych i handlowych (Dz.U. 2012, L 351, s. 1).

4 Ustawa z dnia 1 czerwca 1811 r., JGS nr 946/1811.

5 Ustawa z dnia 2 grudnia 1958 r., BGBl. 1959/2 ze zmianami.

6 Ustawa z dnia 25 lutego 1993 r., LGBl. 1993/44 ze zmianami.

18. Ze względu na wynikający z ustawy obowiązek, strona powodowa wypłacała rowerzyście (jako swojemu pracownikowi) wynagrodzenie w czasie, gdy był on niezdolny do pracy wskutek obrażeń odniesionych w wypadku drogowym. W tym zakresie zgodnie z prawem austriackim roszczenie odszkodowawcze rowerzysty przeszło na stronę powodową. Strona powodowa jest zdania, że wynagrodzenie wypłacone rowerzyście podczas jego niezdolności do pracy stanowi szkodę oraz że strona powodowa wstąpiła w prawa rowerzysty do domagania się odszkodowania za tę szkodę od strony pozwanej.

19. Strona powodowa twierdzi dalej, że sądowi pierwszej instancji przysługuje międzynarodowa jurysdykcja do rozstrzygnięcia niniejszej sprawy. Argumentację tę opiera na art. 9 ust. 1 lit. b) w związku z art. 11 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001, zgodnie z którym ubezpieczyciel może być pozwany przed sądy innego państwa członkowskiego niż to, w którym ma siedzibę (w tym przypadku Francja), jeżeli powództwo jest wytoczone przed sąd miejsca, w którym powód ma miejsce zamieszkania (w tym przypadku Austria). Strona powodowa wskazała także, że ten sam sąd uznał już swoją jurysdykcję w równoległej sprawie wytoczonej przez rowerzystę przeciwko ubezpieczycielowi.

20. Strona pozwana nie zgadza się co do międzynarodowej jurysdykcji sądu austriackiego. Zwraca uwagę na cel szczególnej jurysdykcji w sprawach z zakresu ubezpieczeń, jakim jest ochrona słabszej strony. Strona pozwana twierdzi, że ubezpieczyciel nie jest słabszą stroną, a zatem nie przysługuje mu prawo do takiej ochrony.

21. Sąd pierwszej instancji uznał swoją właściwość i stwierdził, że strona powodowa może zostać uznana za stronę słabszą niezależnie od swojej wielkości, gdyż podniosła ona jedynie roszczenie pochodne od prawa pracownika.

22. W postępowaniu odwoławczym wszczętym na skutek środka zaskarżenia wniesionego przez stronę pozwaną Oberlandesgericht Graz (wyższy sąd krajowy w Grazu, Austria) uchylił orzeczenie sądu pierwszej instancji i odrzucił pierwotne powództwo, stwierdzając brak jurysdykcji. Orzekł on, że strona powodowa nie może zostać uznana za stronę słabszą.

23. Strona powodowa wniosła rewizję od tego postanowienia do Oberster Gerichtshof (sądu najwyższego), który jest sądem odsyłającym. Sąd ten uznał za niezbędne wyjaśnienie kilku przepisów sekcji 3 rozdziału II rozporządzenia nr 44/2001 w celu stwierdzenia, czy zawisła przed nim sprawa może być zakwalifikowana jako sprawa dotycząca ubezpieczenia. Pragnie on także ustalić, czy strona powodowa może zostać uznana za poszkodowanego, który może powołać się za związaną ze sprawami dotyczącymi ubezpieczenia zasadę forum actoris zawartą w art. 9 ust. 1 lit. b) w związku z art. 11 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001.

24. Wobec powyższego Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy) zawiesił postępowanie i skierował do Trybunału następujące pytania:

„1) Czy powództwo wniesione przez krajowego pracodawcę o odszkodowanie z tytułu przeniesionej na niego szkody w wyniku dalszego wypłacania wynagrodzenia swojemu pracownikowi mającemu miejsce zamieszkania w kraju zalicza się do »spraw dotyczących ubezpieczenia« w rozumieniu art. 8 rozporządzenia (WE) nr 44/2001, jeżeli

- a) pracownik został ranny w wypadku drogowym w państwie członkowskim (we Włoszech),
- b) powództwo jest skierowane przeciwko mającemu siedzibę w innym państwie członkowskim (Francji) ubezpieczycielowi udzielającemu ochrony w zakresie odpowiedzialności cywilnej pojazdu, który spowodował szkodę, i
- c) pracodawca ma formę podmiotu prawa publicznego z własną osobowością prawną?

2) W wypadku udzielenia na pytanie pierwsze odpowiedzi twierdzącej:

Czy art. 9 ust. 1 lit. b) w związku z art. 11 ust. 2 rozporządzenia (WE) nr 44/2001 należy interpretować w ten sposób, że pracodawca wypłacający dalej wynagrodzenie jako »poszkodowany« może wytoczyć powództwo przeciwko ubezpieczycielowi udzielającemu ochrony w zakresie odpowiedzialności cywilnej przed sądem miejsca, w którym pracodawca ma siedzibę, o ile takie bezpośrednie powództwo jest dopuszczalne?».

25. Pisemne uwagi przedstawiły strona skarżąca, strona pozwana, rząd włoski i Komisja.

IV. Ocena

26. Sąd odsyłający pragnie ustalić, czy roszczenie pracodawcy, który wypłacał wynagrodzenie pracownikowi podczas jego niezdolności do pracy – wynikającej z obrażeń odniesionych w wypadku drogowym – i który żąda odszkodowania odpowiadającego kwocie tego wynagrodzenia, stanowi »sprawę dotyczącą ubezpieczenia» w rozumieniu rozporządzenia nr 44/2001 (pytanie pierwsze). Jeżeli na to pytanie udzielona zostanie odpowiedź twierdząca, sąd ten pyta ponadto, czy taki pracodawca może zostać uznany za »poszkodowanego» i powołać się na zasadę forum actoris związaną ze sprawami dotyczącymi ubezpieczenia przy wytaczaniu powództwa przeciwko ubezpieczycielowi udzielającemu kierowcy ochrony w zakresie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej (pytanie drugie).

27. Moja odpowiedź na oba te pytania jest twierdząca. Wyjaśniając swoje stanowisko, najpierw pokrótce rozważę pojęcie »sprawy dotyczącej ubezpieczenia» (A). Następnie przejdę do zbadania, czy i pod jakimi warunkami wstępujący w prawa wierzyciela roszczenia z zakresu ubezpieczeń może zostać uznany za »poszkodowanego» i powołać się na zasadę forum actoris związaną ze sprawami dotyczącymi ubezpieczenia (B).

28. W charakterze wstępnej uwagi terminologicznej do całości poniższych rozważań, chciałbym podkreślić, że w niniejszej opinii używam terminu »wstąpienie w prawa wierzyciela» w ogólnym, neutralnym sensie, jako całościowo odnoszącego się do wszystkich rodzajów prawniczego rozumienia zmiany stron stosunku zobowiązaniowego⁷. Obejmuje ona po prostu sytuacje, w których jedna osoba wstępuje na miejsce drugiej, przejmując jej prawa lub obowiązki.

A. Sprawy dotyczące ubezpieczenia

29. Zgodnie z art. 8 rozporządzenia nr 44/2001 sekcja 3 rozdziału II tego rozporządzenia zawiera szczególne zasady jurysdykcji mające zastosowanie w sprawach dotyczących ubezpieczenia. Pozwalają one ubezpieczającemu, ubezpieczonemu, uposażonemu z tytułu ubezpieczenia i poszkodowanemu na wytoczenie powództwa przeciwko ubezpieczycielowi przed sąd państwa członkowskiego i miejsca, w którym strony te mają miejsce zamieszkania lub siedzibę. Natomiast ubezpieczyciel co do zasady ma tylko możliwość zwrócenia się do sądu miejsca zamieszkania lub siedziby pozwanego⁸.

⁷ Można powiedzieć, że tym samym odwołuję się do łacińskiego słowa *surrogare*, które oznacza po prostu »zastępować» (zob. na przykład Lewis and Short, A Latin Dictionary, Oxford University Press, Oxford 1996, s. 1818). Używam tego terminu w sposób ogólny, nie wprowadzając rozróżnienia co do tego, czy zmiana stron miała miejsce na podstawie ustawy czy umowy oraz czy była pełna czy też niepełna.

⁸ Wyrok z dnia 26 maja 2005 r., Réunion européenne i in. (C-77/04, EU:C:2005:327, pkt 17 i przytoczone tam orzecznictwo).

30. Rozporządzenie nr 44/2001 nie definiuje jednak pojęcia ubezpieczenia. Takiej definicji nie zawierało także poprzedzająca je konwencja brukselska⁹ ani rozporządzenie nr 1215/2012¹⁰, które je zastąpiło.

31. Zgadzam się z Komisją, że pojęcie „spraw dotyczących ubezpieczenia” powinno być interpretowane autonomicznie i jednolicie w celu zapewnienia w najszerszym możliwym zakresie równości i jednolitości praw i obowiązków wynikających z tego przepisu dla państw członkowskich i zainteresowanych osób¹¹.

32. Jednakże oprócz tej ogólnej uwagi rzeczywiście wydaje się, że nie ma swoistej dla prawa Unii definicji „spraw dotyczących ubezpieczenia”. Dotychczas orzecznictwo Trybunału dostarczyło jedynie dwóch rodzajów kazuistycznych wskazówek w tej kwestii, poprzez włączenie (przedstawiając jednoznaczne przykłady tego, co do tej kategorii należy) oraz poprzez wyłączenie (co do niej nie należy).

33. W pierwszej z tych grup Trybunał stwierdził poprzez odniesienie do podobnego sformułowania w konwencji brukselskiej, że zasady jurysdykcji związane ze sprawami dotyczącymi ubezpieczenia niewątpliwie stosuje się do pewnych typów ubezpieczeń takich jak ubezpieczenia obowiązkowe, ubezpieczenie od odpowiedzialności, ubezpieczenie nieruchomości czy ubezpieczenia lotnicze i morskie¹².

34. Po stronie wyłączeń, art. 1 ust. 2 lit. c) jednoznacznie eliminuje z zakresu rozporządzenia nr 44/2001 sprawy dotyczące ubezpieczeń społecznych. Można dodać, że wyłączenie to znajduje zastosowanie w zakresie, w jakim dane roszczenie nie jest objęte pojęciem „spraw cywilnych i handlowych”, które określa stosowanie rozporządzenia nr 44/2001 jako całości¹³.

35. Ponadto Trybunał wyłączył z zakresu zasad jurysdykcji związanych ze sprawami dotyczącymi ubezpieczenia sprawy dotyczące reasekuracji ze względu na to, że reasekuracja nie została wymieniona w przepisach, które następnie znalazły się w sekcji 3 rozdziału II rozporządzenia nr 44/2001. Trybunał ograniczył jednak jednocześnie to wyłączenie do stosunków pomiędzy dwoma podmiotami prowadzącymi profesjonalną działalność w sektorze reasekuracji. Stwierdził on, że zasady jurysdykcji dotyczące ubezpieczeń „mają pełne zastosowanie w sytuacjach, gdy zgodnie z [właściwymi przepisami] ubezpieczający, ubezpieczony lub uposażony z tytułu ubezpieczenia mają możliwość bezpośredniego zwrócenia się do reasekuratora ubezpieczyciela w celu dochodzenia swoich praw z umowy od tego reasekuratora”, jeżeli strona taka będzie słabszą stroną w stosunku do reasekuratora¹⁴.

36. Nie sądzę, aby była potrzebna lub rozsądna próba podania ogólnej i wyczerpującej definicji, czym jest „sprawa dotycząca ubezpieczenia”, a zatem czym jest „ubezpieczenie”. Można pozostawić tę kwestię w rękach doktryny. W powyżej opisanym orzecznictwie można jednakże wyróżnić pewien element, naturalnie związany z logiką systemu konwencji brukselskiej i rozporządzeń: dla celów jurysdykcji

9 Konwencja brukselska o jurysdykcji i wykonywaniu orzeczeń sądowych w sprawach cywilnych i handlowych, której tekst został zmieniony przez konwencję o przystąpieniu nowych państw członkowskich do tej konwencji (Dz.U. 1972, L 299, s. 32).

10 Zobacz przyp. 3.

11 Zobacz podobnie (przez analogię do pojęcia „spraw cywilnych i handlowych”), wyrok z dnia 9 marca 2017 r., Pula Parking (C-551/15, EU:C:2017:193, pkt 33 i przytoczone tam orzecznictwo). W odniesieniu do konieczności niezależnej wykładni konwencji brukselskiej, zob. wyrok z dnia 15 stycznia 2004 r., Blijdenstein (C-433/01, EU:C:2004:21, pkt 24 i przytoczone tam orzecznictwo).

12 Wyrok z dnia 13 lipca 2000 r., Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, pkt 62). Zobacz art. 10, 13 i 14 rozporządzenia nr 44/2001.

13 Artykuł 1 ust. 2 lit. c) rozporządzenia nr 44/2001 stanowi, że „nie stosuje się [go] do ubezpieczeń społecznych”. Co do zakresu równoważnego przepisu konwencji brukselskiej zob. wyroki: z dnia 14 listopada 2002 r., Baten (C-271/00, EU:C:2002:656, pkt 37); z dnia 15 stycznia 2004 r., Blijdenstein (C-433/01, EU:C:2004:21, pkt 21).

14 Wyrok z dnia 13 lipca 2000 r., Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, pkt 75).

międzynarodowej podstawa ustalenia, co stanowi „sprawę dotyczącą ubezpieczenia” jest w istocie „oparta na tytule”. Czy przedmiotem powództwa wytoczonego przeciwko danemu pozwanemu (innymi słowy przyczyną tego powództwa) jest dochodzenie praw i obowiązków wynikających ze stosunku ubezpieczenia? Jeżeli tak, to sprawę można uznać za dotyczącą ubezpieczenia.

37. W kontekście sekcji 3 rozdziału II rozporządzenia nr 44/2001 „sprawa dotycząca ubezpieczenia” dotyczy zatem po prostu dochodzenia praw i obowiązków którejkolwiek ze stron, o jakich mowa w art. 9 ust. 1 lit. b) i art. 11 ust. 2, w zakresie, w jakim te prawa i obowiązki wynikają ze stosunku ubezpieczenia.

38. Można dodać, że wniosku tego nie zmienia fakt, że przesłanki i korzenie obowiązków powstałych w kontekście ubezpieczenia od odpowiedzialności mogą na bardzo ogólnym poziomie być związane z pojęciem odpowiedzialności pozaumownej pierwotnego sprawcy czynu niedozwolonego, którą to odpowiedzialność ma przejąć i pokryć ubezpieczenie tego sprawcy¹⁵.

39. Zatem w ramach mojego pierwszego wstępnego wniosku stwierdzam, że dla celów określenia właściwej jurysdykcji przedmiot roszczenia objęty jest pojęciem „sprawy dotyczącej ubezpieczenia” w rozumieniu sekcji 3 rozdziału II rozporządzenia nr 44/2001, jeżeli dotyczy on praw i obowiązków wynikających ze stosunku ubezpieczenia z wyjątkiem kwestii dotyczących ubezpieczeń społecznych w rozumieniu art. 1 ust. 2 lit. c) tegoż rozporządzenia.

40. Odnosząc to do niniejszej sprawy, z odesłania prejudycjalnego wynika, że roszczenie w postępowaniu głównym oparte jest na umowie ubezpieczenia zawartej pomiędzy sprawcą czynu niedozwolonego a jego ubezpieczycielem, nie zaś na ewentualnej pozaumownej odpowiedzialności osoby odpowiedzialnej za wypadek. Innymi słowy, przyczyna, dla której przeciwko stronie pozwanej wytoczono powództwo jest jej możliwa odpowiedzialność wynikająca z umowy ubezpieczenia zawartej ze sprawcą czynu niedozwolonego¹⁶.

B. Przejęcie forum actoris na wstępującego w prawa wierzyciela

41. Drugie pytanie przedłożone przez sąd krajowy ma na celu ustalenie, czy strona skarżąca może jako poszkodowany powołać się na forum actoris określone w art. 11 ust. 2 w związku z art. 9 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 44/2001 i wnieść powództwo bezpośrednio (co samo w sobie jest dopuszczalne na podstawie właściwych przepisów¹⁷) przeciwko ubezpieczycielowi udzielającemu ochrony w zakresie odpowiedzialności cywilnej osoby ewentualnie odpowiedzialnej za spowodowanie wypadku.

42. Pytanie to wymaga analizy przede wszystkim w odniesieniu do tego, czy strona powodowa jest objęta pojęciem „poszkodowanego” (1). Ze względu na to, że odpowiedź na to pytanie jest moim zdaniem twierdząca, dalsza dyskusja koncentruje się na warunkach określających, w jakich przypadkach forum actoris związane z sprawami dotyczącymi ubezpieczenia przechodzi na wstępującego w prawa wierzyciela (2).

¹⁵ Można przypomnieć, że rozumowanie to, które początkowo pojawiło się wśród części przedstawicieli doktryny, a następnie zostało omówione w sprawie, która toczyła się przed niemieckim federalnym trybunałem sprawiedliwości (zob. odesłanie niemieckiego trybunału federalnego datowane 26 września 2006 r., VI ZR 200/05), nie zostało przyjęte ani przez niemiecki federalny sąd najwyższy, ani ostatecznie przez Trybunał, gdy skierowany został wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym, zob. wyrok z dnia 13 grudnia 2007 r., FBTO Schadeverzekeringen (C-463/06, EU:C:2007:792, pkt 30).

¹⁶ Naturalnie to, czy roszczenie to zostanie uznane za objęte umową ubezpieczenia, na którą się powołano, jest odrębną kwestią dotyczącą istoty sprawy, a nie określenia jurysdykcji.

¹⁷ W kontekście odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych, zob. motyw 30 i art. 18 dyrektywy 2009/103/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 września 2009 r. w sprawie ubezpieczenia od odpowiedzialności cywilnej za szkody powstałe w związku z ruchem pojazdów mechanicznych i egzekwowania obowiązku ubezpieczania od takiej odpowiedzialności (Dz.U. 2009, L 263, s. 11), które zapewniają takie prawo do bezpośredniego pozwania dla poszkodowanych.

1. Pojęcie i forum actoris poszkodowanego

43. Jak stwierdził Trybunał, zasady dotyczące jurysdykcji zawarte w sekcji 3 rozdziału II rozporządzenia nr 44/2001 ustanawiają „autonomiczny system podziału kompetencji sądowych w sprawach dotyczących ubezpieczeń”, którego celem „jest ochrona strony słabszej przez przepisy jurysdykcyjne dla niej bardziej korzystne niż przepisy ogólne”. Przepisy te stanowią odzwierciedlenie troski, jaką jest ochrona osoby mającej z reguły do czynienia z umową już sformułowaną, której szczegóły nie podlegają negocjacji, co powoduje, że jest on „strona słabszą”¹⁸.

44. Zatem ochrona wynikająca z zasad jurysdykcji związanych ze sprawami dotyczącymi ubezpieczenia nie powinna być rozciągana na osoby, wobec których nie znajduje ona uzasadnienia¹⁹.

45. Można przeprowadzić pewną ograniczoną analogię z podobnymi względami ochrony, które kształtują zasady jurysdykcji w odniesieniu do pracowników i konsumentów²⁰. Te szczególne zasady jurysdykcji także wprowadzają wyjątki od zasady ogólnej opartej na miejscu zamieszkania bądź siedziby pozwanego²¹.

46. Za wspólny dla tych wszystkich szczególnych obszarów można uznać fakt, że mają one stanowić wyjątki od ogólnych zasad jurysdykcji. Jako takie, nie mogą one być interpretowane w sposób wykraczający poza przypadki wprost wymienione w rozporządzeniu²².

47. Jednakże należy także mieć na uwadze, że w przeciwieństwie do spraw dotyczących pracowników i konsumentów, pojęcie „strony słabszej” w sprawach dotyczących ubezpieczenia określone jest raczej szeroko. Obejmuje ono cztery kategorie osób: ubezpieczającego, ubezpieczonego, uposażonego z tytułu ubezpieczenia i poszkodowanego. Strony te mogą w rzeczywistości być całkiem silnymi ekonomicznie i prawnie podmiotami. Wynika to z szerokich sformułowań użytych w przepisach rozporządzenia nr 44/2001 odnoszących się do spraw dotyczących ubezpieczenia, a także z określonych w nich rodzajów ubezpieczeń.

48. Zatem, w przeciwieństwie do przepisów dotyczących konsumentów, osoby korzystające z ochrony na podstawie sekcji 3 rozdziału II rozporządzenia nr 44/2001 niekoniecznie zawierają umowy ubezpieczenia poza zakresem swojej działalności zawodowej lub gospodarczej. Tę okoliczność oraz specyfikę zasad szczególnej jurysdykcji na podstawie sekcji 3 rozdziału II należy brać pod uwagę przy interpretacji pojęcia poszkodowanego.

49. Ponadto art. 9 ust. 1 lit. b) rozporządzenia przyznaje forum actoris każdej ze stron w nim wymienionych, to jest ubezpieczającemu, uposażonemu z tytułu ubezpieczenia i ubezpieczonemu. Stanowi to zmianę i wzmocnienie ochrony w porównaniu z konwencją brukską²³.

18 Motyw 13 rozporządzenia nr 44/2001. Zobacz wyroki: z dnia 14 lipca 1983 r., Gerling Konzern Spezial Kreditversicherung i in. (C-201/82, EU:C:1983:217, pkt 17); z dnia 13 lipca 2000 r., Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, pkt 64), z dnia 12 maja 2005 r., Société financière et industrielle du Peloux (C-112/03, EU:C:2005:280, pkt 37); z dnia 17 września 2009 r., Vorarlberger Gebietskrankenkasse (C-347/08, EU:C:2009:561, pkt 40 i przytoczone tam orzecznictwo).

19 Wyroki: z dnia z dnia 13 lipca 2000 r., Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, pkt 65 i przytoczone tam orzecznictwo); z dnia 17 września 2009 r., Vorarlberger Gebietskrankenkasse (C-347/08, EU:C:2009:561, pkt 41).

20 Zobacz sekcje 4 i 5 rozdziału II rozporządzenia nr 44/2001.

21 Artykuł 2 ust. 1 rozporządzenia nr 44/2001.

22 Wyrok z dnia 17 września 2009 r., Vorarlberger Gebietskrankenkasse (C-347/08, EU:C:2009:561, pkt 39 i przytoczone tam orzecznictwo).

23 Wyrok z dnia 13 grudnia 2007 r., FBTO Schadeverzekeringen (C-463/06, EU:C:2007:792, pkt 28 in fine). Artykuł 8 konwencji brukselskiej stanowi: „ubezpieczyciel mający miejsce zamieszkania na terytorium Umawiającego się Państwa może być pozwany przed sądy państwa, w którym ma miejsce zamieszkania, lub w innym Umawiającym się Państwie przed sąd, w którego okręgu ubezpieczający ma miejsce zamieszkania [...]” [tłumaczenie nieoficjalne].

50. W wyroku w sprawie FBTO Schadeverzekeringen Trybunał wyjaśnił, że także poszkodowany dysponuje swoim własnym forum actoris. Jest ono niezależne od jurysdykcji dostępnych dla stron, o których mowa w art. 9 ust. 1 lit. b). Poszkodowany, chociaż wymieniony jest oddzielnie w art. 11 ust. 2, może zatem wytoczyć powództwo w państwie członkowskim swojego zamieszkania²⁴.

51. Wreszcie Trybunał stwierdził, że odniesienie w art. 11 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001 do między innymi art. 9 ma na celu dodanie osób poszkodowanych do listy powodów zawartej w art. 9 ust. 1 lit. b) bez ograniczania kategorii osób poszkodowanych do tych, którzy ucierpieli *bezpośrednio*. Dla zilustrowania tego wyводу Trybunał wskazał na przykład spadkobierców poszkodowanego²⁵.

52. Z omówionych w tej sekcji względów wynika, że na forum actoris, o którym mowa w art. 9 ust. 1 lit. b) w związku z art. 11 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001 może także powołać się osoba, która poniosła szkodę jedynie pośrednio. Osoba taka dysponuje swoim własnym forum actoris, opartym na jej miejscu zamieszkania. Moim zdaniem orzecznictwo Trybunału pozwala, aby obie osoby, bezpośrednio i pośrednio poszkodowana, były klasyfikowane jako „osoba poszkodowana”.

53. Ostatnie, a pod pewnymi względami podstawowe pytanie pozostające do rozważenia brzmi, czy osoba wstępująca w prawa wierzyciela może również być uznana za poszkodowanego pośrednio i powołać się na forum actoris wynikające ze sprawy dotyczącej ubezpieczenia.

2. Przejście forum actoris na wstępującego w prawa wierzyciela

54. Sednem niniejszej sprawy jest pytanie, pod jakimi warunkami, czy raczej z jakimi ograniczeniami, podmiot wstępujący w prawa osoby bezpośrednio poszkodowanej może przejąć także uprawnienie do szczególnej jurysdykcji przewidzianej w art. 9 ust. 1 lit. b) i art. 11 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001.

55. Kwestia ta była przedmiotem rozważań w wyroku Voralberger (a). Jednakże możliwość praktycznego stosowania kryteriów opracowanych na potrzeby tej sprawy wzbudziła pewne wątpliwości, co jest widoczne w niniejszej sprawie (b). Proponuje zatem, aby Trybunał skorzystał z nadarzającej się okazji do wyjaśnienia podejścia przyjętego w wyroku Voralberger (c).

a) Voralberger

56. W sprawie Voralberger Trybunał stwierdził, że instytucja zabezpieczenia społecznego, która z mocy ustawy nabyła roszczenia strony bezpośrednio poszkodowanej w wypadku drogowym, nie może powoływać się na przepisy o szczególnym forum actoris zawarte w art. 11 ust. 2 w związku z art. 9 ust. 1 lit. b) rozporządzenia nr 44/2001²⁶.

57. Sprawa Voralberger wyniknęła w związku z wypadkiem drogowym w Niemczech. Poszkodowana otrzymała odszkodowanie od swojej instytucji zabezpieczenia społecznego, której siedziba znajdowała się w Austrii. Instytucja ta wszczęła w Austrii postępowanie przeciwko mającemu siedzibę w Niemczech ubezpieczycielowi sprawcy wypadku. Instytucja zabezpieczenia społecznego powołała się na odniesienie do art. 9 rozporządzenia nr 44/2001 zawarte w jego art. 11 ust. 2. Podniosła, że wstąpiła w prawa osoby bezpośrednio poszkodowanej.

24 Wyrok z dnia 13 grudnia 2007 r., FBTO Schadeverzekeringen (C-463/06, EU:C:2007:792, pkt 26, 31).

25 Wyrok z dnia 17 września 2009 r., Voralberger Gebietskrankenkasse (C-347/08, EU:C:2009:561, pkt 44).

26 Wyrok z dnia 17 września 2009 r., Voralberger Gebietskrankenkasse (C-347/08, EU:C:2009:561, pkt 47).

58. Trybunał stwierdził jednak, że takie powołanie nie jest dopuszczalne. Stwierdził, że w sprawie nie podnoszono, by instytucja zabezpieczenia społecznego, taka jak zaangażowana w tamten spór, była stroną gospodarczo słabszą i prawnie mniej doświadczoną niż ubezpieczyciel odpowiedzialności cywilnej, taki jak występujący w tamtej sprawie²⁷.

59. Rozumowanie, jakie przyjął Trybunał w sprawie Voralberger, zakładało, że możliwość stosowania ochronnych przepisów sekcji 3 rozdziału II rozporządzenia nr 44/2001 jest uzależniona od wyważenia w konkretnym przypadku prawnego-gospodarczej siły stron sporu, co miałyby podlegać ocenie oddzielnie dla każdej sprawy.

60. Podejście takie nie spotkało się z powszechną aprobatą. Chociaż niewątpliwie zmierza ono do realizacji celu rozporządzenia nr 44/2001, jakim jest ochrona strony słabszej, to jednak może nie zapewniać w wystarczająco wysokim stopniu niezbędnej przewidywalności zasad jurysdykcji. Obawy tego rodzaju są także widoczne w niniejszym odesłaniu prejudycjalnym. Rozważę to teraz.

b) Ograniczenia podejścia przyjętego w wyroku Voralberger

61. Po pierwsze, jak zwraca uwagę sąd odsyłający, w wyjaśnieniach przedstawionych w wyroku Voralberger brak jest konkretnych kryteriów dla oceny relatywnie słabej pozycji ustawowego nabywcy praw w stosunku do pozwanego ubezpieczyciela. W szczególności w przypadku podmiotu wstępującego w prawa wierzyciela, takiego jak w niniejszej sprawie (pracodawcy będącego podmiotem prawa publicznego), stwierdzenie, czy taka strona jest „gospodarczo słabsza i prawnie mniej doświadczona” niż pozwany ubezpieczyciel odpowiedzialności cywilnej, może nastroczać poważne trudności.

62. Po drugie, sąd odsyłający zwraca także uwagę na szerokie spektrum podmiotów, w odniesieniu do których taka konkretna analiza każdego przypadku musiałaby zostać przeprowadzona. Powodami mogą być zarówno „mali” jednoosobowi właściciele, jak i średniej wielkości przedsiębiorstwa, aż po wielkie korporacje czy podmioty prawa publicznego lub władze samorządowe. Dodałbym również, że odpowiednia prawna i gospodarcza siła poszczególnych powodów musiałaby być porównywana z siłą „zagranicznych” ubezpieczycieli mających siedziby w innym państwie członkowskim. Powoduje to dla sądu orzekającego w sprawie dodatkowe utrudnienia przy ocenie form prawnych i praktycznych kwestii związanych z innym systemem prawnym niż ten, w którym dany sąd orzeka.

63. Po trzecie, kryteria przyjęte w wyroku Voralberger budzą poważniejsze wątpliwości co do przewidywalności wyników opartej na nich oceny w konkretnych przypadkach. Mając na uwadze konkretną rację bytu tych kryteriów, należy pamiętać, że kwestie analizowane w tym miejscu muszą być rozpatrywane na poziomie ustalenia właściwej międzynarodowej jurysdykcji, a nie na etapie odnoszącym się do istoty sprawy. Zatem, czy rzeczywiście słuszne jest wymaganie od sądów podejmowania pracochłonnej analizy stanu faktycznego i kontekstu sprawy w celu ustalenia właściwej jurysdykcji, które – jako zagadnienie ogólne – powinno zostać załatwione jak najszybciej i jak najprościej?

64. Powyższe wątpliwości skłaniają mnie do zaproponowania Trybunałowi przedstawienia następujących wyjaśnień do podejścia przyjętego w wyroku Voralberger.

²⁷ Ibidem, pkt 42.

c) Wyjaśnienia do podejścia przyjętego w wyroku Voralberger

65. Wyjaśnienia dotyczące przejścia forum actoris w kontekście niniejszej sprawy powinny mieć na celu po pierwsze pogodzenie systemu ochrony strony słabszej, przewidzianego w sekcji 3 rozdziału II rozporządzenia nr 44/2001, z celem, jakim jest zapewnienie wysokiego stopnia przewidywalności przepisów o jurysdykcji²⁸. Po drugie, cel, jakim jest prawidłowy wymiar sprawiedliwości²⁹, przemawia przeciwko dalszemu mnożeniu możliwych jurysdykcji. Podmiot wstępujący w prawa wierzyciela powinien zatem w możliwym zakresie być objęty tą samą jurysdykcją co osoba, od której jego prawa pochodzą. W istocie taka jest właśnie logika wstąpienia w prawa. Wynikają one z praw poprzednika.

66. Moim zdaniem realizacji tych celów nie służy w gruncie rzeczy rozdrobniona, zindywidualizowana i w wysokim stopniu uzależniona od kontekstu ocena gospodarczych i prawnych cech i doświadczenia każdego powoda i porównywanie jej wyników z prawną i gospodarczą siłą konkretnego ubezpieczyciela. Celom tym lepiej służyłoby raczej podejście skoncentrowane na obiektywnych cechach typu stosunku prawnego, który był podstawą wstąpienia w prawa osoby bezpośrednio poszkodowanej oraz powodów tego wstąpienia. Kryteria tej oceny nie powinny natomiast mieć odniesienia do konkretnych osób ani wymagać opartej na kontekście oceny siły, wiedzy lub doświadczenia.

67. Proponuję zatem, aby przyjąć, że wstąpienie w prawa osoby bezpośrednio poszkodowanej skutkuje przejściem właściwego forum actoris w przypadku każdej osoby, czy to fizycznej, czy prawnej, wstępującej w prawa wierzyciela, z wyjątkiem przypadków, gdy: (i) wstępujący sam jest zawodowo czynny w sektorze ubezpieczeń, a roszczenie przeszło na niego na podstawie stosunku ubezpieczenia zawartego z osobą bezpośrednio poszkodowaną (czy to na podstawie prawa, czy też na podstawie umowy ubezpieczenia³⁰), lub (ii) wstępujący jest pomiotem regularnie zajmującym się komercyjnym lub innym zawodowym rozstrzyganiem roszczeń z zakresu ubezpieczeń, a dochodzenie roszczenia przejął dobrowolnie w ramach swojej komercyjnej lub innej zawodowej działalności.

68. W pozostałej części niniejszej opinii przedstawię bardziej szczegółowo proponowane kryteria, omawiając właściwe parametry, które powinny stanowić podstawę dla oceny, w jakich przypadkach forum actoris przechodzi na osobę dochodzącą pochodnego roszczenia dotyczącego ubezpieczenia (i). Następnie przedstawię korzyści ze stosowania proponowanego podejścia (ii). Na zakończenie przedstawię ich zastosowanie w niniejszej sprawie (iii).

i) Parametry

69. Po pierwsze, kluczowym elementem dla rozróżnienia osób poszkodowanych pośrednio, które mogą powołać się na forum actoris związane ze sprawami dotyczącymi ubezpieczenia, od tych, które nie mogą tego uczynić, jest istnienie stosunku ubezpieczenia pomiędzy właściwym podmiotem wstępującym w prawa a osobą bezpośrednio poszkodowaną. Podstawowe pytanie, jakie należy zadać, brzmi: jaka była przyczyna (czy też podstawa prawna, tytuł), dla której podmiot wstępujący w prawa zapłacił odpowiednie kwoty stronie bezpośrednio poszkodowanej? Jeżeli przyczyną taka było istnienie jakiegokolwiek rodzaju stosunku ubezpieczenia³¹, to wstępujący w prawa wierzyciela działa zawodowo w sektorze ubezpieczeń. W tej sytuacji musi być wykluczony od możliwości skorzystania z forum actoris.

28 Motyw 11 rozporządzenia nr 44/2001. Zobacz wyrok z dnia 14 lipca 2016 r., Granarolo (C-196/15, EU:C:2016:559, pkt 16 i przytoczone tam orzecznictwo).

29 Motyw 12 rozporządzenia nr 44/2001.

30 Dla jasności wyводу można powtórzyć, że jak wskazano w pkt 34 niniejszej opinii, roszczenie dotyczące ubezpieczeń społecznych w rozumieniu art. 1 ust. 2 lit. c) rozporządzenia nr 44/2001 jest wykluczone ze względu na przedmiot, bowiem nie jest objęte zakresem rozporządzenia.

31 Jak wskazałem powyżej, taka szeroka wykładnia będzie obejmować także reasekurację w zakresie, w jakim powód dysponuje tytułem pozwalającym mu na wystąpienie z roszczeniem przeciwko reasekuratorowi ubezpieczyciela. Zobacz wyrok z dnia 13 lipca 2000 r., Group Josi (C-412/98, EU:C:2000:399, pkt 75).

70. Po drugie, proponuję także, aby przyjąć, że nie ma znaczenia, czy osobę bezpośrednio poszkodowaną i podmiot wstępujący w jej prawa zaczął łączyć stosunek ubezpieczenia na podstawie prawa prywatnego (z uwagi na prywatną umowę ubezpieczenia) czy też w wyniku obowiązku określonego w prawie publicznym (czy to ze względu na ustawowy obowiązek zawarcia ubezpieczenia, czy też dlatego, że prawo publiczne ustanawia obowiązkowe ubezpieczenie, przy czym w tym drugim przypadku należy przestrzegać klauzuli wyłączenia ubezpieczeń społecznych zawartej w art. 2 ust. 1 lit. c)³²). Kluczowym elementem wspólnym dla obu sytuacji jest, że w rezultacie wstępujący w prawa wierzyciela podmiot domagający się wyrównania szkody od ubezpieczyciela jest po prostu również profesjonalistą działającym w sektorze ubezpieczeń.

71. Po trzecie, rozwijając tę samą myśl, wyłączenie powinno odnosić się także do powoda, który zawodowo zajmuje się roszczeniami z zakresu ubezpieczeń. Innymi słowy, forum actoris mające na celu ochronę, nie powinno być dostępne dla podmiotu, który wstąpił w prawa osoby bezpośrednio poszkodowanej w oparciu o cesję roszczenia z zakresu ubezpieczeń, która miała miejsce w ramach zawodowej działalności wstępującego w prawa wierzyciela, zazwyczaj na podstawie umowy. Korzystanie z forum actoris związanego ze sprawami dotyczącymi ubezpieczenia nie miałooby w tym przypadku uzasadnienia³³.

72. Podsumowując, kluczowym elementem jest tytuł prawny, który umożliwił danemu podmiotowi wstąpienie w prawa osoby bezpośrednio poszkodowanej. Podmiot, który wstąpił w prawa wierzyciela, może powołać się na forum actoris związane ze sprawami dotyczącymi ubezpieczenia, chyba że podnoszony tytuł wynika z umowy ubezpieczenia lub z zawartej w ramach działalności handlowej lub innej działalności zawodowej umowy cesji wierzytelności pomiędzy osobą bezpośrednio poszkodowaną a podmiotem wstępującym w jej prawa.

ii) Korzyści z proponowanego wyjaśnienia

73. Istnieją przynajmniej trzy powody, dla których jestem przekonany, że powyżej nakreślone podejście zapewni bardziej przewidywalne i operatywne kryteria oceny.

74. Po pierwsze, przyjęcie bardziej obiektywnej, opartej na tytule prawnym, oceny sytuacji strony poszkodowanej pośrednio dla celu określenia, czy strona ta może powołać się na forum actoris związane ze sprawami dotyczącymi ubezpieczenia stanowi rozwiązanie bardziej operatywne w kontekście rozstrzygania o międzynarodowej jurysdykcji sądów. Nie będzie potrzeby angażowania się w analizę stosunkowych sił stron sporu. Wystarczy wiedza na temat ich zawodowego, formalnego statusu i tytułu wstąpienia w prawa wierzyciela.

³² W takim przypadku sprawa nie jest jednak sprawą dotyczącą ubezpieczenia, zob. powyżej pkt 34.

³³ Zobacz analogicznie wyrok z dnia 19 stycznia 1993 r., Shearson Lehman Hutton (C-89/91, EU:C:1993:15). Trybunał stwierdził w tej sprawie, że konwencję brukselską należy interpretować w ten sposób, że powód występujący w ramach działalności zawodowej lub handlowej, a zatem nie będący jako konsument stroną którejś z wymienionych umów, nie może korzystać ze szczególnych zasad jurysdykcji określonych przez konwencję dla umów konsumenckich.

75. Druga korzyść jest taka, że proponowane kryteria oceny są całościowe, obejmują zarówno osoby fizyczne jak i prawne. Trzeba przypomnieć, że tekst rozporządzenia nr 44/2001 jest w tym zakresie neutralny³⁴. Stwierdzenie Trybunału w wyroku Vorarlberger, zgodnie z którym spadkobiercy zachowują możliwość powołania się na forum actoris związane ze sprawami dotyczącymi ubezpieczenia, nie rozróżniało pomiędzy osobami fizycznymi a prawnymi. Nie widzę żadnego powodu dla wyłączenia osób prawnych z tej możliwości w zakresie, w jakim we właściwym systemie prawnym mają one możliwość dziedziczenia. Bardziej ogólnie, i zgodnie z tym, co w istocie twierdzi rząd włoski, można ponownie przypomnieć, że prawdopodobnie w praktyce pewna liczba korzystających ze szczególnej jurysdykcji związanej ze sprawami dotyczącymi ubezpieczenia to będą osoby prawne.

76. Po trzecie i ostatnie, jest bardziej prawdopodobne, że proponowane kryteria pozwolą na rozstrzyganie spraw o podobnym przedmiocie w zakresie tej samej jurysdykcji, ograniczając w ten sposób fragmentację sporów sądowych. Niniejsza sprawa stanowi przykład takiej sytuacji.

77. Postępowanie główne zostało wszczęte przez rowerzystę jako osobę bezpośrednio poszkodowaną przed sądem pierwszej instancji, prawdopodobnie sądem właściwym dla jego miejsca zamieszkania. Jeżeli proponowane kryteria zostaną zastosowane w niniejszej sprawie, strona powodowa będzie miała dostęp do tego samego sądu krajowego, gdyż wydaje się, że ma siedzibę w tym samym okręgu sądowym.

78. Jeżeli wbrew mojej sugestii strona powodowa nie otrzyma dostępu do forum actoris związanego ze sprawami dotyczącymi ubezpieczenia, będzie zmuszona wnieść sprawę w miejscu siedziby ubezpieczyciela (we Francji) lub przed sądy państwa członkowskiego miejsca wypadku (Włochy).

79. Zatem w przypadkach, gdy osoba bezpośrednio poszkodowana i podmiot wstępujący w jej prawa mają miejsce zamieszkania lub siedzibę w tym samym państwie członkowskim i postanowią skorzystać z forum actoris, proponowane podejście oferuje korzyść polegającą na zapobieżeniu multiplikacji możliwych właściwości sądowych na poziomie jurysdykcji międzynarodowej.

80. Pomimo to jednak nie posunąłbym się do twierdzenia, że podmiot wstępujący w prawa wierzyciela ma *obowiązek* kontynuacji w zakresie wyboru jurysdykcji dokonanego przez osobę bezpośrednio poszkodowaną i wszczęcia postępowania przed tym samym sądem, przed którym wszczął je bezpośrednio poszkodowany, a to zasadniczo z trzech powodów.

81. Po pierwsze, w brzmieniu art. 9 ust. 1 lit. b) i art. 12 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001 już wpisana jest bezpośrednio mnogość jurysdykcji. Zgodnie z tymi przepisami i w świetle wykładni drugiego z nich dokonanej przez Trybunał ubezpieczającemu, ubezpieczonemu, uposażonemu z tytułu ubezpieczenia i poszkodowanemu przysługuje własne, oddzielne forum actoris oparte na ich miejscu zamieszkania. Jednakże pomimo tej istniejącej wielorakości, w brzmieniu rozporządzenia nr 44/2001 nie ma niczego, co wskazywałoby na „obowiązek kontynuacji”, który miałby na celu jej zredukowanie. Zatem w obecnych ramach prawnych nie widzę powodu (ani podstawy prawnej) dla sądowego ustanawiania takiego obowiązku jedynie w odniesieniu do podmiotu wstępującego w prawa wierzyciela.

34 Dla zilustrowania tego punktu w kontekście ubezpieczeń komunikacyjnych można odnieść się np. do wyroku Oberlandesgericht Celle (wyższego sądu krajowego w Celle) z dnia 27 lutego 2008 r., (14 U 211/06 2), w którym sąd ten uznał, że osoby prawne są objęte pojęciem „poszkodowanego” w rozumieniu art. 11 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001. Odniósł się w tym zakresie do dyrektywy Rady 72/166/EWG z dnia 24 kwietnia 1972 r. (Dz.U. 1972, L 103, s. 1) (obecnie zastąpionej dyrektywą 2009/103, wspomnianą w przyp. 17], która definiowała „poszkodowanego” jako „każdą osobę uprawnioną do odszkodowania za szkodę spowodowaną przez pojazd”. Sąd krajowy wskazał także, że art. 4 tej dyrektywy (obecnie art. 52009/103] odnosi się zarówno do osób fizycznych, jak i prawnych. W innej sprawie z terytorium Niemiec, Oberlandesgericht Frankfurt am Main (wyższy sąd krajowy we Frankfurcie nad Menem) w wyroku z dnia 23 czerwca 2014 r. (16 U 224/13) uznał za stronę poszkodowaną przedsiębiorstwo leasingowe, które wytoczyło postępowanie przeciwko firmie ubezpieczeniowej. Sąd krajowy stwierdził, że powód nie dysponuje równą wiedzą fachową w zakresie ubezpieczeń. Wreszcie co do ogólnej tezy, że osoby prawne mogą powoływać się na jurysdykcję dla poszkodowanych w sprawach dotyczących ubezpieczeń, zob. np. Staudinger/Czaplinski, Verkehrsopferschutz im Lichte der Rom I-, Rom II- sowie Brüssel I-Verordnung, NJW, 2009, s. 2249 i nast.

82. Po drugie, sformułowanie art. 9 ust. 1 lit. b) wskazuje, że normuje on nie tylko międzynarodową, lecz także miejscową właściwość (sąd *miejsca*, a nie *państwa członkowskiego*, w którym powód ma miejsce zamieszkania). Zatem „obowiązek kontynuacji” zmuszający podmiot wstępujący w prawa wierzyciela do wszczęcia postępowania przed dokładnie tym samym sądem, który był dostępny dla osoby bezpośrednio poszkodowanej, mógłby oznaczać zobowiązanie podmiotu wstępującego w prawa do wszczęcia postępowania przed sądem innym niż sąd miejsca jego zamieszkania.

83. Po trzecie, obowiązek kontynuacji mógłby być silnie uzależniony od chronologii wydarzeń w każdym przypadku, a konkretnie od wyboru strony bezpośrednio poszkodowanej dotyczącego tego, czy i kiedy wystąpi ona z roszczeniem. Co jednak stałoby się, gdyby to podmiot wstępujący w jej prawa wystąpił ze swoim roszczeniem jako pierwszy? Czy osoba bezpośrednio poszkodowana musiałaby w takim przypadku także kontynuować postępowanie zgodnie z wyborem dokonany przez wstępującego w prawa? Jeżeli nie, to reguła konsekwencji doznałaby poważnego uszczerbku. Jeżeli tak, to postawiłoby to na głowie całą logikę roszczenia, w które można „wstąpić”. Zatem zasada kontynuacji zgodnie z wyborem drugiej z poszkodowanych stron mogłaby działać tylko w jedną stronę: podmiot wstępujący w prawa wierzyciela byłby związany wyborem osoby bezpośrednio poszkodowanej, lecz nie vice versa. Poza tym byłaby ona uruchamiana jedynie wtedy, gdy osoba bezpośrednio poszkodowana wystąpiłaby z roszczeniem „w porę”, to znaczy zanim uczyni to podmiot wstępujący w prawa wierzyciela.

84. Jednakże przede wszystkim to właśnie możliwość zaistnienia takich wewnętrznych sprzeczności wiążących się ze stosowaniem reguły, która miałaby potencjalnie zostać wprowadzona w imię konsekwencji, skłania mnie do wniosku, że reguła taka może nie być najbardziej właściwa.

iii) Co do niniejszej sprawy

85. W niniejszej sprawie wydawałoby się, choć pozostaje to do ustalenia przez sąd krajowy, że podstawą do wystąpienia z roszczeniem przez stronę powodową było oparte na istniejącym w prawie krajowym obowiązku nieprzerwane wypłacanie wynagrodzenia i ustawowe przejście na stronę powodową roszczenia o naprawienie wynikłej szkody. Przyczyną (tytułem) wstąpienia w prawa wierzyciela wydaje się zatem być umowa o pracę i właściwe przepisy prawa. Nie istnieje żadnego rodzaju stosunek ubezpieczenia pomiędzy stroną powodową a rowerzystą.

86. Zatem strona powodowa nie wydaje się być objęta żadnym z dwóch wyjątków opisanych w pkt 67 niniejszej opinii, co wyłączałoby możliwość przejścia na nią forum actoris.

87. Ze względu na jasność wyводу dodam jeszcze, że ogólnie można także wyobrazić sobie sytuację pośrednie, na przykład wystąpienie z roszczeniem przez pracodawcę, który sam jest firmą ubezpieczeniową. Jednakże przyczyną postępowania (tytułem prawnym) w przypadku przejścia roszczenia, czy też jego części, na firmę ubezpieczeniową nie byłaby umowa ubezpieczenia, lecz podobnie jak w niniejszym postępowaniu, fakt, że poszkodowany był jego pracownikiem. Czy w takich okolicznościach także doszłoby do przejścia prawa do forum actoris?

88. Tak. Tutaj także, zgodnie z wyjaśnieniami zaproponowanymi w niniejszej opinii, decydującym elementem byłby konkretny tytuł prawny leżący u podstaw działań pracodawcy-ubezpieczyciela. Przy takim scenariuszu roszczenie przeszłoby na pracodawcę nie dlatego, że zajmował się on zawodową działalnością w sektorze ubezpieczeń, lecz dlatego, że poszkodowany został jego pracownik, a pracodawca na podstawie ustawowej cesji wierzytelności wstąpił w prawa poszkodowanego pracownika.

89. Zgadzam się, że proponowane w niniejszej opinii podejście może w niektórych sytuacjach, choćby takich jak opisana powyżej, być zbyt pojemne. Może ono zapewniać korzystanie z forum actoris związanego ze sprawami dotyczącymi ubezpieczenia podmiotom gospodarczo stabilnym i wyposażonym w wiedzę prawniczą, które co do zasady nie potrzebują żadnej ochrony. Pomimo to jednak, po rozważeniu wszystkich okoliczności, nadal uważam, że okazjonalne faktyczne włączenie ponad miarę pewnych podmiotów stanowi bardziej rozsądne rozwiązanie niż praktycznie uciążliwe badanie w kontekście każdego przypadku układu sił pomiędzy stronami.

V. Wnioski

90. W świetle powyższych rozważań proponuję, aby na pytania przedstawione przez Oberster Gerichtshof (sąd najwyższy, Austria) Trybunał odpowiedział w sposób następujący:

- 1) Powództwo takie jak w postępowaniu głównym, wniesione przez pracodawcę w jednym państwie członkowskim, o odszkodowanie z tytułu przeniesionej na niego szkody w wyniku dalszego wypłacania wynagrodzenia swojemu pracownikowi, przeciwko mającemu siedzibę w innym państwie członkowskim ubezpieczycielowi udzielającemu ochrony w zakresie odpowiedzialności cywilnej w odniesieniu do pojazdu, który spowodował szkodę, zalicza się do „spraw dotyczących ubezpieczenia” w rozumieniu art. 8 rozporządzenia Rady (WE) nr 44/2001 z dnia 22 grudnia 2000 r. dotyczącego jurysdykcji oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach cywilnych i handlowych.
- 2) Osoba prawna taka jak podmiot prawa publicznego, działająca w charakterze pracodawcy, z siedzibą w jednym państwie członkowskim, może jako poszkodowany powołać się na przepisy art. 9 ust. 1 lit. b) i art. 11 ust. 2 rozporządzenia nr 44/2001 w celu bezpośredniego wszczęcia postępowania (o ile takie bezpośrednie powództwo jest dopuszczalne zgodnie z właściwym prawem krajowym) przeciwko ubezpieczycielowi udzielającemu ochrony osobie odpowiedzialnej za spowodowanie wypadku drogowego, jeżeli prawa, których zamierza dochodzić, wynikają z przeniesionej na niego szkody, czyli w wyniku dalszego wypłacania wynagrodzenia swojemu pracownikowi, który został ranny w wypadku drogowym:
 - jeżeli przyczyną wystąpienia z roszczeniem jest istnienie stosunku ubezpieczenia pomiędzy osobą odpowiedzialną za spowodowanie wypadku a jej ubezpieczycielem i
 - pod warunkiem, że powód nie wstąpił w prawa wierzyciela:
 - (i) ze względu na istnienie stosunku ubezpieczenia pomiędzy powodem a osobą bezpośrednio poszkodowaną, lub
 - (ii) ze względu na to, że powód przejął dochodzenie roszczenia w ramach swojej komercyjnej lub innej zawodowej działalności.